

Μεθοδολογία Γενικής Κοινωνικής Εργασίας

Το ψυχοδυναμικό μοντέλο στην κοινωνική εργασία

Διδάσκουσα: Όλγα Κατσιάνη, Επίκουρη Καθηγήτρια

Ψυχοδυναμικό/ Ψυχοκοινωνικό μοντέλο

- Βασίζεται στην ψυχαναλυτική θεωρία του Sigmund Freud.
- Προέκυψε από την ανάγκη των κοινωνικών λειτουργών για βαθύτερη κατανόηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς.
- Η συσχέτιση των βιωμάτων της παιδικής ηλικίας με τη μετέπειτα προβληματική συμπεριφορά του ατόμου έδωσε νέα διάσταση στην αιτιολόγηση αυτής της συμπεριφοράς.

Sigmund Freud (1856-1939)

- Ένα μεγάλο μέρος της ψυχικής μας ζωής είναι ασυνείδητο.
- Οι άνθρωποι συχνά δεν γνωρίζουν τα πραγματικά κίνητρα της συμπεριφοράς τους.
- Οι πρώιμες εμπειρίες, ιδιαίτερα οι σχέσεις με σημαντικά πρόσωπα, επηρεάζουν βαθιά την μετέπειτα ζωή.

Βασικές Έννοιες της ψυχαναλυτικής θεωρίας

Ψυχικός Ντετερμινισμός: οι πράξεις ή η συμπεριφορά των ατόμων προέρχονται από τις νοητικές/ εσωτερικές διεργασίες και δεν είναι τυχαίες.

Ακόμη και πράγματα που φαίνονται ασήμαντα όπως: Μία υπερβολική αντίδραση, μία επιλογή που επαναλαμβάνεται.

Ασυνείδητο: Ένα μέρος της σκέψης και της ψυχικής δραστηριότητας των ατόμων είναι άγνωστο.

Το ασυνείδητο περιλαμβάνει:

Σκέψεις, Επιθυμίες, Συναισθήματα, Εμπειρίες οι οποίες επηρεάζουν τη συμπεριφορά μας χωρίς να το γνωρίζουμε.

1^η Περίπτωση

Γιατί ένας άντρας προσκολλημένος στη μητέρα του δεν μπορεί να δημιουργήσει ευτυχισμένη οικογένεια;

Το ψυχοδυναμικό μοντέλο θα προσπαθήσει να κατανοήσει: ποιες ασυνείδητες διεργασίες ή παλιότερες εμπειρίες ενεργοποιούνται;

Ψυχοδυναμική Ερμηνεία

Με βάση τον Sigmund Freud

- Δεν αντιμετωπίζουμε τη συμπεριφορά αυτή ως απλή «εξάρτηση» αλλά ως κάτι που έχει βαθύτερο νόημα.
- Η προσκόλληση αυτή δεν είναι τυχαία (ψυχικός ντετερμινισμός)
- Σχετίζεται με ασυνείδητες ανάγκες και πρώιμες εμπειρίες.

Πιθανές ερμηνείες

Ο συγκεκριμένος άνδρας μπορεί:

- ✓ Να μην έχει ολοκληρώσει τη διαδικασία της **αυτονόμησης**
- ✓ Να αντλεί ασφάλεια μόνο από τη μητέρα
- ✓ Να φοβάται την απόρριψη ή την εγκατάλειψη

Πιθανό, η σχέση με τη μητέρα να λειτουργεί ως πρότυπο σχέσης

Πώς επηρεάζει τις ερωτικές σχέσεις;

Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε:

- ✓ Δυσκολία δημιουργίας ισότιμης σχέσης (αναζητά φροντίδα)
- ✓ Σύγκριση της συντρόφου με τη μητέρα
- ✓ Συναισθηματική εξάρτηση
- ✓ Φόβο δέσμευσης ή υπερβολική εξάρτηση

Τι παρατηρούμε;

Η πρώιμη σχέση επαναλαμβάνεται σε νέες σχέσεις

Τι σημαίνει αυτό για τον κοινωνικό λειτουργό;

Χρειάζεται να δούμε:

- ❑ Όχι μόνο τη σχέση με τη μητέρα
- ❑ Αλλά το μοτίβο σχέσης που επαναλαμβάνεται

Και να βοηθήσουμε το άτομο:

- ❖ Να αναγνωρίσει την εξάρτηση
- ❖ Να διαφοροποιηθεί
- ❖ Να αναπτύξει πιο αυτόνομη ταυτότητα

Ερώτηση: Πιστεύετε ότι το άτομο αυτό επιλέγει συνειδητά αυτή τη δυναμική ή την αναπαράγει;

Δεν σχετιζόμαστε μόνο με τους άλλους -
σχετιζόμαστε και με την ιστορία μας

Οι μεταγενέστερες θεωρίες, όπως η θεωρία του σύνδεσης του Bowlby, επεκτείνουν αυτές τις ιδέες, δίνοντας έμφαση:

Στις πρώιμες σχέσεις

Στα εσωτερικά λειτουργικά πρότυπα

Στον τρόπο που οι πρώτες εμπειρίες επηρεάζουν τις μελλοντικές σχέσεις

Δεν μένουμε στον Freud, αλλά τον χρησιμοποιούμε ως θεμέλιο κατανόησης.

Θεωρία σύνδεσης (Bowlby)

- Αναφέρεται στην έννοια ότι ένα νεογέννητο παιδί είναι βιολογικά προγραμματισμένο για να επιδιώξει την εγγύτητα με τους φροντιστές και αυτή συμπεριφορά - επιδίωξη εγγύτητας επιλέγεται φυσικά.
- Είναι μία διαδικασία που πραγματοποιείται μεταξύ του πρωταρχικού φροντιστή και ενός βρέφους.
- Είναι η ιδέα ενός εσωτερικού λειτουργικού προτύπου δεδομένου ότι βοηθά να κατανοήσουμε τους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι φαίνονται να έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά στις σχέσεις με τους άλλους.

Τι είναι το εσωτερικό λειτουργικό πρότυπο;

Είναι ο τρόπος με τον οποίο έχουμε μάθει να βλέπουμε τον εαυτό μας, τους άλλους και τις σχέσεις.

Είναι σας ένας εσωτερικός χάρτης που μας λέει:

- Τι να περιμένουμε από τους άλλους;
- Πώς να σχετιζόμαστε;
- Πόσο ασφαείς νιώθουμε μέσα στις σχέσεις;

Σύμφωνα με τον John Bowlby:

Αυτό το πρότυπο δημιουργείται από τις πρώτες σχέσεις με τον φροντιστή και παραμένει ενεργό σε όλη τη ζωή.

Τι περιλαμβάνει το πρότυπο:

Είμαι άξιος αγάπης;

Οι άλλοι είναι διαθέσιμοι;

Οι σχέσεις είναι ασφαλείς ή επικίνδυνες;

Φανταστείτε δύο παιδιά:

Παιδί Α:

Ο φροντιστής είναι σταθερός,
διαθέσιμος

Μαθαίνει:

«Αξίζω», «Οι άλλοι είναι
αξιόπιστοι»

Ως ενήλικας:

Εμπιστεύεται

Δημιουργεί σταθερές σχέσεις

Παιδί Β:

Ο φροντιστής είναι απόμακρος ή
απρόβλεπτος

Μαθαίνει:

«Δεν είμαι αρκετός» «Οι άλλοι
δεν είναι αξιόπιστοι»

Ως ενήλικας:

Φοβάται

Αποφεύγει ή Προσκολλάται

Τύποι Σύνδεσης στη Θεωρία Σύνδεσης

...Πώς οι πρώιμες σχέσεις με τον φροντιστή επηρεάζουν τις ερωτικές σχέσεις

Ασφαλής Σύνδεση

Ως παιδί:
Ο φροντιστής είναι διαθέσιμος

Ως ενήλικας:
Δημιουργνει σταθερές, υγιείς σχέσεις

«Σε εμπιστεύομαι»

Αγχώδης / Αμφιθυμική Σύνδεση

Ως παιδί:
Φοβάται εγκατάλειψη

Ως ενήλικας:
Φόβος εγκατάλειψης, εξάρτηση

«Μη μ' αφήσεις!»

Αποφευκτική Σύνδεση

Ως παιδί:
Ο φροντιστής είναι απόμακρος

Ως ενήλικας:
Αποφυγή συναισθηματικές εγγύτητας

«Κανείς δεν με καταλαβαίνει»

Αποδιοργανωμένη Σύνδεση

Ως παιδί:
Τρομάζει με τον ίδιο τον φροντιστή

Ως ενήλικας:
Χάος στις σχέσεις, φόβος δέσμευσης

«Σε αγαπώ - φύγε!»

Στον άνδρα που είναι προσκολλημένος στη μητέρα του,
το εσωτερικό λειτουργικό πρότυπο μπορεί να λέει:

«Η ασφάλεια υπάρχει μόνο μέσα από την μητέρα»

«Χρειάζομαι τον άλλο για να νιώσω καλά»

ή αντίστροφα

«Η εγγύτητα με πνίγει»

Θεωρία Σύνδεσης

- Μερικοί αναμένουν την απόρριψη.
- Μερικοί επιδιώκουν συνεχώς να είναι το κέντρο της προσοχής.
- Μερικοί φαίνονται πάντα να βάζουν πρώτα τις ανάγκες των άλλων πριν από τις δικές τους.

Σύμφωνα με τον Bowlby, η σύνδεση παρέχει μια ασφαλή βάση από την οποία το παιδί μπορεί να ερευνήσει το περιβάλλον, ένα λιμάνι ασφάλειας στο οποίο μπορεί να επιστρέψει όταν είναι φοβισμένο ή τρομαγμένο.

- Η έμφαση στη μητέρα έχει μετατοπιστεί σε μια έμφαση στον αρχικό φροντιστή (που μπορεί να μην είναι η μητέρα).
- Σήμερα αναγνωρίζεται ότι τα παιδιά μπορούν να διαμορφώσουν πολλαπλάσιες συνδέσεις.
- Η ποιότητα της σχέσης είναι σημαντικότερη από την ποσότητα στη διαμόρφωση ασφαλών συνδέσεων μεταξύ των φροντιστών και των παιδιών τους.
- Είναι σχετική με την ΚΕ στον τομέα της υιοθεσίας & αναδοχής όπου οι ΚΛ μετακινούν παιδιά προς νέους φροντιστές και σε μερικές περιπτώσεις προσπαθούν να βοηθήσουν τα παιδιά να συνάψουν σταθερές ρίζες (αξίες) με τις νέες οικογένειες.

Χαρακτηριστικά

- Η σύνδεση έχει απεικονιστεί κατά περιόδους ως σχεδόν μοναδική εμπειρία για τις μητέρες μετά από τη γέννηση του παιδιού τους.
- Η σύνδεση είναι μια αμφίδρομη διαδικασία που αναπτύσσεται κατά τη διάρκεια του χρόνου:
 - Ο πρωταρχικός φροντιστής και το βρέφος είναι ενεργοί συμμετέχοντες σε αυτήν την διαδικασία.
 - Ο βασικός παράγοντας για τον φροντιστή είναι η ευαίσθητη ανταπόκριση - η δυνατότητα του να προσαρμοστεί με το παιδί και να ανταποκριθεί στα σήματά του.
 - Η ανταπόκριση του παιδιού είναι επίσης σημαντική διαδικασία. Τα προβλήματα σύνδεσης είναι πιθανότερο να προκύψουν με τα "δύσκολα" μωρά.

- Ένα παιδί είναι βιολογικά προγραμματισμένο να επιδιώξει μια σχέση με έναν φροντιστή (ή περιορισμένο αριθμό) που θα του παρέχουν μια πηγή ασφάλειας & υποστήριξης, ενώ το παιδί μαθαίνει για τον κόσμο.
- Ανάπτυξη τέτοιων συνδέσεων ξεκινά από την ηλικία 5-6 μηνών. Κατά τη διάρκεια της ενηλικίωσης, είναι όλο και περισσότερο σε θέση ικανά να περνούν χρονικές περιόδους μακριά από τους φροντιστές τους.
- Η ανάγκη για σύνδεση είναι ισόβια.
- Η σχέση του παιδιού με τους κύριους φροντιστές κατά τη διάρκεια της διαμορφωτικής περιόδου, γίνεται πρότυπο για τη σχέση του παιδιού με άλλους & την ευρύτερη κοινωνία.

Η σύνδεση βοηθά το παιδί να:

- επιτύχει πλήρη διανοητική δυνατότητα,
- ταξινομήσει τα όσα αντιλαμβάνεται,
- σκεφτεί λογικά,
- αναπτύξει συνείδηση,
- γίνει αυτοδύναμο,
- αντιμετωπίσει την πίεση και την απογοήτευση,
- χειριστεί το φόβο και την ανησυχία,
- αναπτύξει τις μελλοντικές σχέσεις του και να
- μειώσει τη ζηλοτυπία.

Βασικές αρχές της θεωρίας της σύνδεσης

- Οι συναισθηματικές συνδέσεις των μικρών παιδιών παρουσιάζονται συμπεριφοριστικά στις προτιμήσεις τους για τους ανθρώπους με τους οποίους είναι εξοικειωμένα. Η τάση τους είναι να επιδιώκουν την εγγύτητα με εκείνους τους ανθρώπους, ειδικά σε περιόδους κινδύνου, και να αξιοποιούν τους ενήλικες εκείνους ως ασφαλή βάση από την οποία διερευνούν το περιβάλλον.

Βασικές αρχές της θεωρίας της σύνδεσης

- Γεγονότα που παρεμποδίζουν τη σύνδεση, όπως ο απότομος χωρισμός του μικρού παιδιού, ή η σημαντική ανικανότητα των φροντιστών να είναι ευαίσθητοι μπορεί να προκαλέσουν συναισθηματικές και γνωστικές συνέπειες.

Πρακτική χρησιμότητα

- ❑ Όταν υπάρχει μία επισφαλής σύνδεση, αυτό προκαλεί μία ανήσυχη κατάσταση για ένα παιδί.
- ❑ Σύμφωνα με τη θεωρία, το παιδί θα προσπαθήσει να προστατευθεί από αυτή την ανησυχία με ποικίλους ψυχολογικούς ελιγμούς.
- ❑ «Ελαττωματικό λειτουργικό πρότυπο» : Χρήση «αμυντικού αποκλεισμού» προκειμένου να αποκλειστούν τα αντίθετα στοιχεία από τη συνείδηση και να αποφευχθούν συναισθήματα και επιθυμίες που μπορεί να απειλήσουν την αβέβαιη σταθερότητα του παιδιού.

Πρακτική χρησιμότητα

- ❑ Το συγκεκριμένο πρότυπο καταστέλλει τις πληροφορίες που το παιδί δεν μπορεί να αντιμετωπίσει.
- ❑ Μπορεί να μην λειτουργήσει καλά όταν το παιδί συνεχίζει να το εφαρμόζει στις νέες καταστάσεις:
 - Ένα παιδί που τραβά την προσοχή με τη δημιουργία μιας σκηνής που εκνευρίζει τους άλλους. Σκεφτείτε επίσης τα παιδιά που συνεχίζουν να εφαρμόζουν αυτή την αρχή στις σχέσεις τους και ως ενήλικοι.
 - Ο στόχος του Κ.Λ. είναι να βοηθήσει τους ανθρώπους να τροποποιήσουν το λειτουργικό πρότυπο στις σχέσεις με τους άλλους.

Εφαρμογή Ψυχοδυναμικών Μοντέλων

- Η θεωρία της σύνδεσης προσφέρει μια εξήγηση για την κατανόηση των οικογενειακών σχέσεων και των διαφορετικών υποθέσεων και προσδοκιών που οι άνθρωποι φέρουν στις σχέσεις.
- Παρέχει ένα πλαίσιο για τα ζητήματα σχετικά με τον προγραμματισμό τοποθέτησης και για την υποβολή των ερωτήσεων, όπως με τη γονική επαφή.
- Συνολικά, παρέχει ένα πλαίσιο για την κατανόηση του πώς τα πράγματα εξελίσσονται (έφτασαν σε αυτό το σημείο).

1^η Δραστηριότητα

Μαρία

Στέλνει συνεχώς μηνύματα στον σύντροφό της

Αν δεν απαντήσει αγχώνεται

Νίκος

Αποφεύγει να μιλά για συναισθήματα, Απομακρύνεται όταν η σχέση γίνεται πιο στενή,

Λέει δεν θέλω δεσμεύσεις

Ελένη

Εμπιστεύεται τον σύντροφό της

Νιώθει άνετα με εγγύτητα και απόσταση, Επικοινωνεί τα συναισθήματά της

2^η Δραστηριότητα

Σκεφτείτε έναν άνθρωπο που σας κάνει να νιώθετε ασφάλεια

Σημειώστε:

Πώς νιώθω με το άτομο αυτό;

Τι περιμένω από αυτό;

Πώς αντιδρώ όταν απομακρύνεται;

3^η Δραστηριότητα

Σενάριο 1 (Αγχώδης σύνδεση)

«Νιώθω ότι όλοι με αφήνουν. Όταν ο σύντροφός μου δεν απαντά, πανικοβάλλομαι.

Σενάριο 2 (Αποφευκτική σύνδεση)

«Δεν μου αρέσει να μιλάω για συναισθήματα. Οι σχέσεις με πιέζουν»

Ο κοινωνικός λειτουργός:

Κάνει ερωτήσεις

Προσπαθεί να κατανοήσει το μοτίβο

Ο παρατηρητής:

Εντοπίζει τον τύπο σύνδεσης

Παρατηρεί τις αντιδράσεις

4^η Δραστηριότητα

Η Άννα:

Θέλει πολύ να κάνει σχέση.

Όταν ο σύντροφός της πλησιάζει, αγχώνεται.

Απομακρύνεται.

Μετά νιώθει μόνη και τον αναζητά ξανά

Ο Γιώργος:

Λέει δεν χρειάζομαι κανέναν

Αποφεύγει τις σχέσεις

Αλλά όταν κάποιος απομακρύνεται επηρεάζεται πολύ

Ο Κώστας:

Στην αρχή είναι πολύ δοτικός
Εξιδανικεύει τον άλλο

Όταν η σχέση γίνεται πιο ουσιαστική απομακρύνεται